

ἐδῶ, κατέβη κάτω, ἔς τὸ φυλακεῖον, ἐκεῖ θὰ εὗ-
ρης νοσοκόμους νὰ σὲ περιποιηθοῦν. »

Ἠγέρθη, προσεπάθησε νὰ βαδίσῃ, ἀλλὰ κα-
τεβλήθη ἐξ ἀδυναμίας. Εἰς στρατιώτης τότε τὸν
ὑπεστήριξε καὶ κρατῶν αὐτὸν τὸν ἐδοθήθησε νὰ
κατέλθῃ τὴν δασώδη κατωφέρειαν, τὴν ὁποῖαν
ἡ ἀμφιλόκη ἤδη ἐπλήρου πενθιμοῦ σκιᾶς. Πλη-
σίον τοῦ φυλακεῖου συνήντησαν ὄντως νοσοκόμους
μετὰ φορείου κενοῦ.

« Ἐμῶς μέσα, εἶπεν ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν. Θὰ σᾶς
περιποιηθῶσιν εἰς τὴν ἑπαυλιν.

— Περιμένετε, ἀπήντησεν ὁ Πέτρος, ἐνθου-
μηθεὶς αἶφνης τὸν λοχαγόν, καὶ καταβληθεὶς ἐξ
οἴκτου, διότι ἐφοβήθη ὅτι ὁ νεκρὸς αὐτοῦ ἐγκα-
ταλειπόμενος ἐν τῷ δάσει, θὰ ἦναι ἔρμαιον τῶν
παρακολουθούντων τοὺς στρατοὺς ἱεροσῶλων νυ-
κτοκλόπων. Ὅλιγον παρέκει εἶναι ἕνας ἀξιωμα-
τικὸς πληγωμένος· πᾶρετέ τον καὶ αὐτὸν μαζί. »

Συνήνεσαν ἐκεῖνοι προθύμως καὶ ὁδηγηθέντες
ὑπὸ τοῦ Πέτρου εὗρον τὸ σῶμα τοῦ λοχαγοῦ, τὸ
ἔθεσαν πλησίον αὐτοῦ ἐν τῷ φορείῳ, εἴτα δὲ βρα-
δέως κατῆλθον εἰς τὴν πεδιάδα, βαδίζοντες ἐν
τῷ σκότει· ὑπὸ τὰς ἀναλαμπὰς τῶν ἀπομαμα-
κρυσμένων πυρῶν τῶν κατακλιζόμενων στρατιω-
τῶν, φωτιζόμενοι ἐνίοτε καὶ ὑπὸ τῶν πυρίνων
τροχιῶν τῶν γερμανικῶν ὀβιδων.

Ἡ ἑπαυλις Φουλιζ ἔδριθε τραυματιῶν. Ἀνὰ
πᾶσαν στιγμὴν ἐκόμιζον διὰ τῶν φορείων. Ἐν
τῷ μαγειρείῳ μεταποιηθέντι εἰς χειρουργικὸν ἐρ-
γαστήριον, πληθὺς στρατιωτῶν ἦσαν κατακα-
κλιμένοι ἐπὶ στρωμνῶν ἐξ ἄγυρου. Πανταχόθεν
ἤκούοντο στοναχαὶ ἀγωνιώντων, καὶ ἀραὶ πα-
σχόντων. Φῶτα διεσχυροῦντο ἐν τῇ πνιγερᾷ
ἀτμοσφαίρᾳ, τῇ κεκορεσμένη φανικοῦ ὀξέος καὶ
αἰθέρος· χειρουργοὶ καὶ νοσοκόμοι προσήρχοντο
εἰς τὰς κλινὰς τῶν τραυματιῶν, ἐξετάζοντες τα-
χέως ἕκαστον πάσχοντα καὶ τὰς πρώτας περι-
ποιήσεις παρέχοντες.

Ὁ Πέτρος Μανσῶ ἐποπθετήθη παρὰ τὸ πλευ-
ρὸν τοῦ λοχαγοῦ τῶν ἐπιτελῶν. « Τί ἔχεις εἰς τὸν
ὦμον; ἥρωτησεν ὁ ἀνθυπίατρος τὸν Πέτρον· ἄς
ἴδωμεν. »

Ταῦτοχρόνως ἔκοψεν ἐπιδεξιῶς τὴν χλαῖναν,
εἴτα τὰ ἐσώρουχα καὶ ἀπογυμνώσας τὸν ὦμον ἐ-
ξήτασε τὴν πληγὴν.

« Ἡ σφαῖρα δὲν ἤγγισε τὸ κόκκλον, ἔμεινεν
εἰς τὸ κρέας... νὰ την!.. δὲν εἶναι τίποτε, ἐ-
πανέλαβεν, ἀφίπων τὸν Πέτρον εἰς τὰς περιποιή-
σεις τοῦ νοσοκόμου· δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ ἴδιον
καὶ εἰς τὸν γείτονά σου... » Ὡ πῶς νὰ πάρῃ ἡ
ὀργή! Αὐτὰ τὰ κτήνη οἱ νοσοκόμοι ἤρχισαν νὰ
μᾶς φέρον καὶ νεκροὺς! ἄς τὸν ὑπάγουν εἰς τὸ ἀ-
νατομεῖον.

— Συγγνώμην, ἐφιθύρυσεν ὁ Πέτρος ἀσθενῶς,
ἐπινοήσας ἄθων ψεῦδος, εἶναι συγγενῆς μου, καὶ
δὲν ἤθελον σὰ νὰ τὸν ἀφήσω ἐκεῖ πέραν, ἐπεθύ-

μουν ν' ἀποδοθῇ ὁ νεκρὸς του εἰς τὴν οἰκογένει-
άν του.

— Ἄ! ἀνεφώνησεν ἄλλοφρονων ὁ χειρουργός.
Καλά, ἀφήσατέ του τὸν νεκρὸν τον· ἄς τὸν βάλ-
ουν μαζί εἰς τὸ φορεῖον τῶν νοσοκόμων. Ἄς ἴ-
δωμεν τώρα κἀνένα ἄλλον! »

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΧΡ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΑΝΗΣ

Η ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΑ ΚΑΙ Η ΦΥΣΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

[Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 170]

Ὁ λόγος οὗτος ἐναντιοῦται πρὸς τὸ κοινῇ
ὁμολογούμενον, ὅτι τὰ φαντάσματα ὑπ' ἐκεί-
νων μόνον παρατηροῦνται καὶ κατανοοῦνται, οἵ-
τινες ἔχουσιν εὐκισθῆτως περὶ αὐτά. Ἡ σπάνις
τῶν φαντασμάτων τούτων σήμερον, ἥτις εἶνε
ἐπακολούθημα τῆς διακεχυμένης παιδείας, ἐξη-
γεῖται ὑπὸ τινων διὰ τοῦ ἀναποδείκτου λόγου,
ὅτι οἱ πρὸ ἡμῶν χρόνοι ἦσαν ἐπιτηδειότεροι
πρὸς παρατήρησιν τῶν πνευμάτων καὶ ὅτι τὸ ἐν
τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει μαγικὸν ἠλαττώθη! Εἶνε
ἀδιήγητα ἀληθῶς ὅσα διατείνονται σήμερον οἱ
καλούμενοι κρουσιδαίμονες, οἱ ποιοῦντες τὰ πνεύ-
ματα νὰ κροτῶσι καὶ νὰ γράφωσιν, ὑπερβάλλον-
τες κατὰ τὴν θαυμασιότητα πάντα τὰ μέχρι
τουδε ἱστορούμενα. Ἡ περὶ τὴν ἔρευναν ταύτην
διατριβὴ εἶνε κινδυνώδης εἰς τοὺς μὴ πιστεύον-
τας, ὅτι τὰ τοιαῦτα φαινόμενα εἶνε ἡ μωρὰ
δαισιδαίμονία ἢ τεχνάσματα μαγγανευτῶν, καὶ
εἰς τοὺς ζητοῦντας ἐπιστημονικὴν ἐξήγησιν τοι-
ούτων φαντασιῶν καὶ πανουργευμάτων. Μάτην
συγγραφεῖς τινες ζητοῦσι νὰ ἐρμηνεύσωσι διὰ τῆς
φυσιολογίας τὰ δαισιδαίμονικὰ ταῦτα δόγματα.
Οὕτω κατὰ τὴν γνώμην τινὸς ἡ καλουμένη αἰ-
σθησις τῆς ἀκεραιότητος, τούτέστιν ἡ ἰδέα τοῦ
ἡκρωτηριασμένου τοῦ νομίζοντος τὸ σῶμα αὐτοῦ
ἄρτιον καὶ ἀλώβητον, εἶνε τεκμήριον, ὅτι ὁ ἄν-
θρωπος πλὴν τοῦ ἀδρού σώματος ἔχει καὶ ἄλλο
λεπτότερον τούτου, ὅπερ ὁ συγγραφεὺς ὀνομάζει
ἐδῶλον, δι' οὗ ὁ τεθνεὺς δύναται νὰ περιοδεύῃ
καὶ νὰ ἐνεργῇ πόρρωθεν! Ἀλλ' ἡ αἰσθησις αὕτη,
ὡς γνωστὴν, ἔχει τὴν ἑδραν αὐτῆς ἐν τῷ ἐγκε-
φᾶλι, ἐξ οὗ δὲν δύναται ν' ἀποσπασθῇ. Καὶ ἡ
ἐπομένη διήγησις μαρτυρεῖ τὴν ἄκραν εὐπιστίαν
τῶν νέων τούτων ἐκστατικῶν συγγραφέων. Ὁ
ἐφιάλτης, τούτέστιν ἡ ἐν ὕπνῳ δὺσπνοια, ἥτις
προξενεῖ τὸ ὄνειρον, ὅτι ἐπικαθίηται ἡμῶν βαρὺ
τι ἄχθος εἶνε θαφιλὴς πηγὴ δαισιδαίμονιων.
Κατὰ τὴν πίστιν τοῦ λαοῦ, ὁ ἐφιάλτης συλλαμ-
βάνεται, ἂν τις ἐμφράξῃ ἄφ' ἐσπέρης τὰς ὑπὸς
τῶν κλείθρων τῆς θύρας. Πολλάκις οὗτος λαμ-
βάνει μορφὴν γυναικὸς καὶ ταλαιπωρεῖ τοὺς ἀν-
θρώπους ὡς πνιγαλίων. Ὁ Δάουνερ διηγεῖται,

ὅτι δούλος μονῆς τάλαιπωρούμενος ὑπὸ ἐφιάλτου συνέλαβεν αὐτὸν ἔχοντα σχῆμα νυκτερίδος· κλείσας αὐτὸν ἐν τινὶ θήκῃ εὔρε τῇ πρωΐᾳ μοναχὴν τινα νεκράν ἐπὶ τῆς κλίνης· ὅτε δὲ ἀπέλυσε τὴν νυκτερίδα, αὕτη ἀπέπτῃ εἰς τὸ καλλίον τῆς μοναχῆς, ἥτις εὐθὺς ἀνεβίωσεν! Ἡ ἀναβίωσις τῆς μοναχῆς εἶνε ψεῦδος, πάντα δὲ τὰ ἄλλα ἐνδέχεται νὰ εἶνε ἀληθῆ. Τοιοῦτοι μῦθοι τῆς δημώδους ποιήσεως ὑπολαμβάνονται ὡς διηγήσεις ἀληθινῶν συμβάντων! Ἄλλος δὲ τις συγγραφεὺς προάγεται ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε πιστεύει, ὅτι ἀρκεῖ ἡ βούλησις μόνῃ νὰ μεταγάρῃ τὸν ἐνσώματον ἄνθρωπον εἰς ἄλλον τόπον! Οὕτω διηγείται, ὅτι μαγεύουσιν αἱ, ἥτις ἴστατο παρὰ τῇ ἐστίᾳ τοῦ μαγεύου καὶ ὠρέγεται περιπαθέστατα χαιρεφύλλων καὶ κρομμύων, ἔθεάθη ἀληθῶς τῇ αὐτῇ στιγμῇ ἐν τῷ κήπῳ, ἐν ᾧ δὲν εἶχεν ἀπέλθῃ ἐκ τοῦ μαγεύου! Πόσαι πανοῦργοι γυναικες ἠπάτησαν τοὺς ἄνδρας αὐτῶν, πόσοι δὲ κακοῦργοι ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς δεισιδαιμονίας ἐκάλυψαν τὰς νυκτερινὰς αὐτῶν περιπληνῆσεις! Πάντα ὅσα ἰστοροῦνται περὶ τῶν ψυχῶν τῶν τεθνεώτων εἶνε ὡσαύτως κενὰ πλάσματα καὶ μῦθοι. Πολλοὶ ὑπερεμάχησαν τῆς πίστεως εἰς τὴν ἐμφάνειαν τῶν τεθνεώτων, ἵνα οὕτω ἐμπεδώσωσι τὴν πίστιν εἰς τὴν ἀθανασίαν· ἀλλ' ἀπώλετο τοιαύτη πίστις, ἂν δὲν ἐρείδεται ἐπὶ στερεωτέροις λόγοις! Καὶ οἱ Αὐστραλοὶ πιστεύουσιν, ὅτι οἱ νεκροὶ περιοδεύουσιν ἐν ὥρᾳ νυκτός, τὰ δὲ πρόσωπα τῶν ἐκ τῶν κυμάτων ὑψουμένων φωκῶν φαίνονται αὐτοῖς ἔχοντα τοὺς χαρακτῆρας τῶν ἰδίων αὐτῶν προγόνων! Ἰσχυρότατον τεκμήριον μυστηριώδους ἐπιμειξίας τῶν πνευμάτων καὶ θυμαστῆς πόρρωθεν ἐνεργείας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἐνομιζέτο ἄχρι τῆς χθὲς ὁ ζωϊκὸς μαγνητισμός. Ἐπὶ ἡμῖν αἰῶνες ἱατροὶ καὶ πεπαιδευμένοι ἄνδρες ἐπιδανήθησαν ὑπὸ τῆς ἐπιστημονικῆς ταύτης δεισιδαιμονίας, διότι ἀντὶ νὰ ἐλέγχωνται καὶ νὰ βεβαιωνται τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος φαινόμενα, ἐπενούουντο θεωρεῖν πρὸς ἐρμηνεῖαν αὐτῶν. Ἀλλ' ἐν τούτῳ κυρίως ἤρατο λημπροτάτην νίκην ἡ σόφρων περὶ τὴν φύσιν ἔρευνα καὶ προσήγαγεν ἀδυσωπήτως εἰς τὸ φῶς τὴν ἀπάτην καὶ τὴν φενακίαν. Ὁ ἐπικαλούμενος τοὺς νυκτοβάτας, ἵνα ἀποδείξῃ τὴν ἀνατροπὴν τῶν συνήθων φυσικῶν νόμων, ἀγνοεῖ τὴν περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης κρίσιν τῆς ἐπιστήμης. Οὐδεὶς τῶν θρυλουμένων λόγων ἀπεδείχθη, οὔτε ἡ διὰ τοῦ στομάχου ὄρασις, οὔτε ἡ τοῦ ἐνδον σώματος θεά, οὔτε ἡ διὰ τῶν τοίχων ἐν μακροτάτῳ διαστήματι ὄρασις καὶ ἀκοή, οὔτε ἡ ἐνδόμυχος συνάφεια τοῦ μαγνητιζομένου καὶ τοῦ ἱατροῦ αὐτοῦ, οὔτε ἡ ἐν ξέναις γλώσσαις λαλιά, οὔτε ἡ τῶν μακρὰν εὐρισκομένων ἀσθενῶν θεραπεία! Ἐγὼ αὐτὸς τῷ 1845 ἐξήλεγχᾶ ἀπατώσαν καὶ φενακίζουσαν ἐν Βόννῃ τὴν ὑπνοβάτιν Προυδεν-

τίαν, ἥτις περιώδευσεν τὴν Εὐρώπην. Τὸ δὲ βραβεῖον, τὸ ὑπὸ τοῦ Βυρδὼν ἐν Παρισίοις προτεθὲν ὑπὲρ τῆς ὑπνοβάτιδος ἐκείνης, ἥτις θὰ ἡδύνατο ν' ἀναγνώσῃ ἐσφραγισμένην τινὰ καὶ περὶ τὸν στομάχον τεθειμένην γραφήν, οὐδέποτε ἤρθη καὶ ἐπετεύχθη. Ὁ Χίμλυ ἐξήλεγγέ ποτε ἐν Χάλλῃ περιώνυμόν τινα ἱατρόν, ὅστις ἦτο τοσοῦτον πεπεισμένος περὶ τῆς φιλαληθείας τῆς παρ' αὐτῷ ὑπνοβάτιδος, ὥστε ἰσχυρίζετο, ὅτι αὕτη ἐγίνωσκεν ἐν βαθεῖ ὕπνῳ πάντα τὰ περὶ αὐτὴν συμβαίνοντα. Λαβὼν ὁ Χίμλυ ἐπιστολὴν τινα ἄγραφον παρὰ φίλης, ἐν ἣ ἔγραψεν αὐτὸς τὴν λέξιν *attrapée*, εἶπε διὰ μικρὰς φωνῆς εἰς τὸν ἱατρόν, ὅτι ἡ φίλη του ἐζήτηε ποίκιλμά τι. Εὐθὺς ὡς ἀφωπνίσθη ἡ ὑπνοβάτις εἶπεν, ὅτι ἦλθεν ἐπιστολή τις πρὸς αὐτήν. Ἐρωτηθεῖσα δὲ περὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἀπεκρίθη, ὅτι ἡ φίλη ἐζήτηε ποίκιλμά τι. Ἀποσφραγισθέντος ὁμῶς τοῦ γράμματος ἀνεγνώσθη ἡ λέξις *attrapée*, μεθ' ἧς ὁ Χίμλυ ἀπῆλθε παραχρῆμα. Ὅτε πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν ἐν Βιέννῃ ὑπνοβάτις τις εἶχεν αἰμορραγίαν ἐκ τῶν καλουμένων τραυμάτων τοῦ Χριστοῦ, ἅπαντα δὲ ἡ πόλις ἐλάλει περὶ τοῦ θαύματος τούτου, ἱατρός τις ἄριστος, ὀνόματι Τσέρμα, λαβὼν μικροσκοπίον καὶ ἐπισκεφθεὶς τὴν πάσχουσαν ἐξήτασε τὸ αἷμα καὶ ἀπέδειξεν, ὅτι τοῦτο δὲν ἦτο ἀνθρώπου, ἀλλὰ πτηνοῦ· γενομένης δ' ἐρεύνης εὐρέθη ἐν τῇ στιβάδι περιστερὰ προσφάτως ἐσφαγμένη, ἣν ἐκείνη ἐπορίζετο πάντοτε ἵνα ἐπιτηδεύσῃ διηνεκῶς τὸ ἀπατηλὸν αὐτῆς ἔργον. Ὑπάρχουσιν ἀληθῶς παράδοξα φαινόμενα ἐν τῇ ὑπνοβάτιᾳ, ἴσον ἡ νυκτοβατία, ὅτε καθυεὶ μὲν ἡ ψυχὴ, κινεῖ δὲ τὸ σῶμα κατὰ τὴν φορὰν τῶν ὀνείρων, ἢ ἡ παντελὴς ἀναισθησία μερῶν τινῶν τοῦ σώματος, ἥς ἐνεκα ὁ Κλοκέ ἡδυνήθη ν' ἀποκόψῃ ποτὲ τὴν πόδα μαγνητισθέντος τινὸς ἀνωδύνως, ἂν καὶ διελέγετο πρὸς αὐτὸν κατὰ τὴν τομὴν. Τὰ αὐτὰ ὁμῶς φαινόμενα συμβαίνουσι καὶ ἐν τοῖς νευρικοῖς νοσήμασι χωρὶς ν' ἀντιβαίνωσι πρὸς τοὺς νόμους τῆς φύσεως. Ἡ δ' ἐκστασις, ἥτις νομίζεται ὑψηλοτέρα τις κατάστασις τῆς ψυχῆς, οὐδὲν λόγου ἄξιον ἐγέννησεν, ἂν καὶ αἱ πανδαεῖς δῆθεν ἐκστατικαὶ γυναικες ἐστωμύλευσαν καὶ ἐσπερμολόγησαν πλείστα ὅσα περὶ αὐτῆς. Περὶ πάντων τούτων Ἀγγλος τις συγγραφεὺς γράφει πρὸς εὐστόχως ταδε· «Τὰ κρούοντα πνεύματα καὶ οἱ ὀδυβλέπται (Hellseher) ἀντὶ νὰ ἐξηγεύωσιν ἡμῖν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἀπέθανε τις πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν, θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ εἰπωσιν ἡμῖν πῶς θὰ ἔχη, τὸ δεῖνα πράγμα μετὰ τρεῖς μῆνας. Ἀντὶ δὲ νὰ δεικνύωσιν ἡμῖν τὸν Δάντην θὰ ἦτο ἀξιολογότερον νὰ δεῖξωσι τὸν ἵππον, ὅστις μέλλει νὰ νικήσῃ ἐν ταῖς ἐπερχομέναις ἵπποδρομίαις, καὶ ἀντὶ νὰ συνδέωσιν ἡμᾶς πρὸς τὴν Οὐασινγκτῶνα θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ εἰπωσι τί συμβαίνει νῦν ἐν τῷ

Περσικῶ κόλπῳ καὶ ἐν Καντώνῃ. Ὁ ἀτμός, ὁ μαγνήτης, ὁ ἤλεκτρισμός ἐγένοντο εὐθὺς χρήσιμα εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Εἶθε ἡ μετακινουσα τὰς τραπέζας δύναμις νὰ ἐκίνει τοῦλάχιστον μύλον τινὰ καφέ! » Ἀληθῶς πάντα τὰ περὶ φασμάτων καὶ πνευμάτων ἱστορούμενα εἶνε ἄντικρυς μοχθηρὰ ὄνειροπολήματα καὶ μυθοπλαστίαι.

Ἀναθεωρήσωμεν πάλιν τὰ περὶ τῶν μαγισσῶν πιστευόμενα. Φρίττομεν ἀληθῶς ἀναλογιζόμενοι τὴν ἀνθρωπίνην πλάνην, ἧς ἕνεκα πολλὰ θύματα ἐν ὀνόματι τῆς θρησκείας παρεδόθησαν εἰς σκληρὸν μαρτυρικὸν θάνατον. Ἀνεσκεύασθη ἡ γνώμη τῶν ἰσχυρισθέντων, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς πλάνης ταύτης ὑπάρχει ἐν τῇ γερμανικῇ ἀρχαιότητι. Εἶνε ἀληθές, ὅτι τὴν εὐθύνην τῆς μεγάλης αὐτῆς διαδόσεως ὑπέχει ὁ χριστιανικός μεσαιῶν. Ἡ εἰς τὰς μαγίσσας πίστις ἐκλήθη ἡ φονικὴ κρίσις τῆς ἀρχαίας δεισιδαιμονίας, ἥτις ἐδέησε νὰ περιέλθῃ εἰς φανερόν πόλεμον πρὸς τοὺς εὐφρονούντας λαοὺς ὅπως καταβληθῇ διὰ παντὸς καταντήσασα τελευταῖον εἰς τὴν ἐσχάτην παράνοιαν. Πρῶτος ὁ ἱατρός Βεῖρος ἀγανακτῶν κατὰ τὸν μεσαιῶνα διὰ τὰ γενόμενα ἐκήρυξεν, ὅτι ἐστέλλοντο ἐν καπνῷ εἰς τὸν Ἄδην δύστηνα γύναια, ὧν ἡ κεφαλὴ ἦτο βεβλαμμένη. Οὗτος ἐπίστευε μὲν εἰς μάγους, ἀλλὰ διέκρινεν αὐτοὺς ὡς καὶ τοὺς φαρμακεῖς ἀπὸ τῶν μαγισσῶν καὶ ἔκρινεν ἐκείνους μόνον ἀξίους θανάτου. Ὁ Βεῖρος ἐνόμιζε τὰ μαγικά φάρμακα ναρκωτικά καὶ προδύνα παρανοίας· ἐπίστευε μὲν, ὅτι πολλαὶ τῶν μαγισσῶν ἦσαν δαιμονιόπληκτοι, ἀλλὰ κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ δὲν συνῆπτον σύμβασιν πρὸς τὸν διάβολον, ὅφ' οὗ ἡπατῶντο μόνον καὶ ἐτυφλοῦντο! Ὁκτερεῖ τὴν χύτιν τοῦ ἀθώου αἵματος καὶ ἐπεκαλεῖτο τὰς Γραφὰς ἵνα ἀποδείξῃ αὐτὴν πεπλανημένην, διότι καὶ ὁ Μωϋσῆς, ἰσχυρίζοντο οἱ ἀντιλέγοντες, παρήγγελλε νὰ θανατώνται οἱ γόητες. Καὶ ἡ νομικὴ σχολὴ ἐν Εἰδελβέργῃ ἀπεφάνθη, ὅτι ἡ μαγεία ἦτο ἐγκλημα δεινότερον τῆς πτώσεως τῶν ἀγγέλων καὶ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος. Πλὴν τοῦ Βεῖρου ἄξιός μιν εἶας εἶνε καὶ ὁ Ἰησουΐτης Φρειδερίκος Σπέε, ὅστις ἐλευκάνθη, ὡς ἔλεγεν, ἕνεκα τῶν ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν πυρὰν ἀπαγομένων μαγισσῶν καὶ ὁμολόγει, ὅτι ὡς πνευματικός οὐδεμίαν τῶν δυστυχῶν τούτων εὗρε κατὰ τὴν ἐξομολόγησιν ἔνοχον τοῦ προσαπομένου αὐταῖς ἁμαρτήματος. Οὗτος ὅμως κατακρίνει μόνον τὰς φονικὰς δίκας τῶν ἀθώων· δὲν τοῖμαξ ν' ἀμφισβητήσῃ τὴν μαγείαν, ἀποφαίνεται δέ, ὅτι κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ παρατήρησιν καὶ γνώμην ὑπάρχουσιν ἀληθῶς ἐν τῷ κόσμῳ μάγοι τινὲς καὶ φαρμακεῖς, ὅπερ μόνον οἱ κοῦφοι καὶ οἱ παντᾶπασιν ἀνόητοι δύνανται ν' ἀρνηθῶσι! Τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ (Cautio criminalis) ἐξεδόθη ἀνωνύμως τῷ 1631, ὅτε αἱ δίκαι τῶν μαγισσῶν ἦσαν ἐν μεγίστῃ ἀκμῇ. Ἐντὸς ἑνδεκα

εἰσὼν τότε ἐν τῇ ἐπισκοπῇ τῆς Ἑλβετικῆς Βασιλείας ἐκάησαν ἐξακόσιαι μάγισσαι, ἐν δὲ τῷ τοῦ Βυρζβούργου ἀπέθανον ἐπὶ τῆς πυρᾶς ἑνεακόσιαι. Ἡ ἐν Γερμανίᾳ τελευταία μάγισσα ἐκάη τῷ 1782 ἐν Βυρζβούργῳ, ἡ ἐν Ἰσπανίᾳ τῷ 1781, ἡ δ' ἐν Ἑλβετίᾳ ἀπεκεφαλίσθη τῷ 1782, αἱ δὲ δύο τελευταῖαι ἐν Πολωνίᾳ ἐκκατομήθησαν τῷ 1793, τῷ δὲ 1860 ἐκάη ἡ τελευταία ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Μεξικοῦ. Τινὲς τῶν μαγισσῶν, ὡς εἰκάζομεν, ἦσαν φρενοβλαβεῖς, πάσχουσαι ὑπὸ τῆς λίαν διαδεδομένης καὶ μεταδοτικῆς φρενοπληξίας, ἥτις ἐνεποίησε φόβον εἰς ἅπαν τὸ θῆλυ γένος. Ἡ ὁμοίότης τῶν διὰ βασάνων ἐκβιαζομένων ἐξομολογήσεων δὲν ἀποδεικνύει ποσῶς τὴν ἀληθειαν αὐτῶν· τούναντίον, αὕτη εἶνε μαρτύριον τοῦ ψεύδους. Τινὲς ἐνδέχεται νὰ εὕρισκοντο ἐν καταστάσει ὁμοίᾳ πρὸς τὴν ἔκστασιν ἐν τῇ ὑπνοβατίᾳ· ἄλλων αἱ ὁμολογίαι ἦσαν διὰ βασάνων ἐκβεβιασμέναι. Πολλὰι τούτων, ἁμαρτωλαὶ καὶ κακοῦργοι, μετεχειρίζοντο ὡς πρόφασιν τὴν ἐπικρατοῦσαν δεισιδαιμονίαν ἵνα διαπράττωσι τὰ ἀνόσια αὐτῶν ἔργα ὑποδυόμεναι τὸν διάβολον. Τελευταῖον δὲ τὰ μαγικά αὐτῶν φάρμακα περιεῖχον ἴσως τοιαύτας ὕλας, αἵτινες προὔξενουν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ παραφροσύνας.

Ἐάν τις ἀποβλέψῃ εἰς τὰ κατὰ τῶν μαγισσῶν δρασθέντα θὰ εὕρῃ διάφορα παράδοξα πράγματα ἅτινα μόνον ἡ νῦν φυσικὴ ἐπιστήμη δύναται νὰ ἐρμηνεύσῃ. Τῆς βασάνου προηγεῖτο συνήθως ἡ διὰ πυρὸς δοκιμασία. Πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ἐπέλθῃ εἰς τὴν διάνοιάν τινος ἡ ἰδέα αὕτη, ἐὰν δὲν εἶχε παρατηρήσει, ὅτι τὸ πῦρ δὲν καίει πάντοτε; Ἐμάθομεν διὰ τῆς καλλίστης ἀνακαλύψεως τοῦ Βουτινιῦ (Boutigny), ὅτι ὁ ἐκπεπρωμένος σιδήρος δὲν καίει τὴν ψαύουσαν αὐτὸν χεῖρα καὶ ὅτι μάλιστα δύναται τις νὰ βαπτίσῃ τὴν χεῖρα εἰς τετηγμένον μέταλλον. Ἡ ἐπαφὴ τοῦ διαπύρου σιδήρου ἦτο καὶ ἐν Ἰνδίᾳ καὶ ἐν Ἀφρικῇ εἶδος θείας κρίσεως. Ἡ δὲ διὰ τοῦ ὕδατος δοκιμασία ἦτο μετὰ ταῦτα τεκμήριον τοῦ ἐγκλήματος, ἐὰν ἡ μάγισσα δὲν κατεδύετο ἀλλ' ἐκολύμβῃ ἐπὶ τοῦ ὕδατος. Ἀλλὰ τὸ ἐμψυχον ἀνθρώπινον σῶμα εἶνε εἰδικῶς ἐλαφρότερον τοῦ ὕδατος καὶ κολυμβᾷ ἐν ἡρέμῳ στάσει ἢ ἡ μὲν κεφαλὴ ἴσταται ὑπὲρ τὸ ὕδωρ, αἱ δὲ χεῖρες δὲν συνάπτονται ὑπεράνω αὐτῆς, ὡς συμβαίνει συνήθως εἰς τοὺς πνιγμένους. Διὰ τοῦτο κολυμβῶσιν εὐκόλως πάντα τὰ ζῷα, ὧν ἡ κεφαλὴ ἴσταται μετώρος. Ὅσοι δὲ παχύτεροι εἶνε ὁ ἄνθρωπος, τοσούτω εὐκολώτερον κολυμβᾷ, δι' ὃ αἱ παχεῖαι μάγισσαι ἐκινδύνουν τὸν μέγιστον κίνδυνον. Τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ὡς γνωστόν, οὐδέποτε στερεῖται βάρους· οὐχ ἦττον μάγισσά τις κατεδικάσθη ποτὲ ἐν τῇ γερμανικῇ πόλει Οὐλμῃ ὡς ἔχουσα δῆθεν βάρους πέντε γραμμαρίων μόνον! Ἄν ἡ διὰ τῆς βελόνης δοκιμασία, ὡς συνέβαινε κατὰ τὸν μεσαιῶνα, ἀ-

πέδειξέ ποτε τὴν ἀναισθησίαν μέρους τινὸς τοῦ σώματος, τοῦτο δὲν εἶνε παράδοξον, διότι ἡ ἀναισθησία εἶνε ἐπακολούθημα βλάβης τῆς σπονδυλικῆς στήλης· ἂν δ' ἐν τῇ διὰ τῶν δακρύων δοκιμασίᾳ ὁ βασανιζόμενος δὲν ἰδᾷ δάκρυε, τοῦτο εἶνε εὐεξήγητον, διότι ἡ φυσιολογία διδάσκει, ὅτι ἡ ἔκκρισις τῶν δακρύων ἐξήρτηται ἐκ τοῦ συστήματος τῶν νεύρων, ὅπερ ἐν τοιαύταις περιπτώσεσι δύναται εὐκόλως νὰ πάθῃ. Ὅτε τελευταῖον διεπράσσοντο κατὰ τῶν καθειργμένων αἱ ἀλγεινότερα τῶν βασάνων ἵνα ἐμποδίζωνται τοῦ ὕπνου ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας καὶ νύκτας, οὗτοι περιήρχοντο εἰς τοιαύτην ἀθλιότητα, ὥστε ὁ θάνατος ἐφαίνετο αὐτοῖς ὡς ἀπολύτρωσις· διὰ τοῦτο ὁμολογοῦν πάντα ὅσα ἤθελον καὶ ἠνάγκαζον αὐτοὺς οἱ βασανίζοντες.

Ἡ περὶ τῶν μαγισσῶν μωρὰ πίστις φαίνεται ἡμῖν τοσούτῳ μᾶλλον δεινὴ, ὅσῳ μᾶλλον εἶνε εἰσέτι ἔναυλος, καὶ εἶνε ἐν ταύτῳ αἰσχρὸν τεκμήριον ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑπέκυψεν εἰς αὐτὴν, ἂν καὶ ἦτο ἀπὸ πολλοῦ τεθραυμμένη ἐν ταῖς τέχναις καὶ ταῖς ἐπιστήμαις. Πρέπει ὅμως ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων νὰ συναγάγῃμεν τὸ συμπέρασμα τοῦτο, ὅτι ὅσον καὶ ἂν ἀποβλέπῃ εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἀληθείας πᾶσα ἐπιστήμη, μόνον ἡ διατριβούσα περὶ τὴν φύσιν δύναται νὰ ὀνομασθῇ φῶς, οὐτινος ἀ καὶ ἡπια καὶ θερμαντικαὶ ἀκτῖνες διαλύουσιν τὰ ψυχρὰ νέφη τὰ ἐπὶ ἀμέτρητον μῆκος χρόνον περισκιάσαντα τὸν ἀνθρώπου νοῦν καὶ περιβαλόντα τὸν βίον πολλῶν ἀνθρώπων δι' ἁγίας καὶ ἀπογνώσεως, ὅτι δὲ ὡσαύτως εἶνε οἰονεὶ ὅπλον ὀξύ καὶ εὐθυβόλον προοδοποιῶν τὸν ἀνθρώπου εἰς τὰ πρόσω ἀνὰ μέσον τῶν προλήψεων καὶ τῆς δεισιδαιμονίας, τῆς ἀμαθείας καὶ τοῦ ψεύδους!

(Κατὰ τὸν "Ερμαν Σαφχάουζεν.)

κλησίαν τοῦ χωρίου, ὅπου ἦσαν συνηθρισμένοι διὰ ν' ἀκούσωσι τὴν λειτουργίαν ὅχι μόνον οἱ κάτοικοι αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς περὶ ἀγρούς· ὅτε δὲ ἔκρινε κατὰλληλον τὸν καιρὸν ἀνέβη εἰς τὸν ἄμβωνα καὶ ἐξεφώνησε τὸ ἐπόμενον κήρυγμα.

«Κύριοι καὶ κυρίαι, ἐσυνειθίσατε κάθε χρόνον τῆς θεανθρώπου ἐνσαρκώσεως νὰ δίδετε εἰς τοὺς πτωχοὺς τοῦ βαρόνου καὶ αὐθέντου μας ἁγίου Ἀντωνίου (βοήθειά μας) μέρος ἀπὸ τὰ γεννήματά σας, ἄλλος πολὺ, ἄλλος ὀλίγον, ὁ καθένας κατὰ τὴν δύναμιν του καὶ κατὰ τὴν εὐλάβειάν του· καὶ ἡ χάρις του πάλιν φροντίζει καὶ φυλάττει ἀπὸ κάθε κακὸν τὸ βόδιό σας, τὰ γαῖδουρία σας, τοὺς χοίρους καὶ τὰ πρόβατά σας· καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ ἔχετε τὴν καλὴν συνήθειαν (καὶ μάλιστα ὅσοι εἰσθε γραμμένοι συνδρομηταὶ εἰς τὰ κατὰστιχα τοῦ μοναστηρίου μας, διὰ νὰ μνημονεύωνται τὰ ὀνόματά σας) νὰ πληρώνετε καὶ ἐν μικρὸν ποσὸν μίαν μόνον φορὰν τὸν χρόνον. Διὰ νὰ συναῶω λοιπὸν αὐτὰ ἦλθα καὶ ἐγὼ ἐδῶ, σταλμένος ἀπὸ τὴν πανοσιότητά του, τὸν ἡγούμενόν μας. Δι' αὐτὸ καὶ σεῖς, τηράζετε καλὰ νὰ συναγῇτε ὅλοι τὸ ἀπομεσήμερον (ὅταν θὰ ἀκούσετε νὰ σημάνουν οἱ καμπάναις) εἰς τὸ προαύλιον τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐκεῖ καθὼς εἶναι ἡ συνήθεια, θὰ κηρύξῃ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ θὰ σᾶς δώσῃ νὰ ἀσπασθῇτε τὸν σταυρόν. Καὶ περιπλέον (ἐπειδὴ καὶ εἰς εὐρὺ πῶς ἔχετε πολλὴν εὐλάβειαν πρὸς τὸν βαρόνον καὶ αὐθέντην μας τὸν ἅγιον Ἀντώνιον) θὰ σᾶς κάμω τὴν χάριν νὰ σᾶς φέρω νὰ προσκυνήσετε ἕνα ἅγιον λείψανον, ποῦ ἔχω φέρῃ ὁ ἴδιος ἀπὸ τὸν ἅγιον Τάφον· αὐτὸ τὸ ἅγιον λείψανον εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ πτερὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριήλ, (μεγάλῃ του ἡ χάρις), ποῦ ἔπεσεν εἰς τὸ δωμάτιον τῆς παρθένου Μαρίας, τὴν ἡμέραν ποῦ ὑπῆγε νὰ τῆς κάμῃ τὸν Εὐαγγελισμόν.»

Ταῦτα εἰπὼν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν θέσιν του διὰ ν' ἀκούσῃ τὴν συνέχαιαν τῆς λειτουργίας. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ἀκρατῶν εὐρέθησαν καὶ δύο ἀστείοι, οἱ ὅποιοι συνεφώνησαν νὰ παίξωσιν ἐν παιγνίδιον τοῦ ἀγαθοῦ καλογήρου μὲ τὸ πτερόν ἐκεῖνο τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριήλ. Παραφύλαξαν λοιπόν, καὶ ἅμα ἐπέτυχον κατὰλληλον εὐκαιρίαν ἔτρεξαν καὶ ἡρέυνησαν τὰ πράγματά του· εὗρον δὲ μεταξὺ αὐτῶν καὶ μίαν θήκην περιτετυλιγμένην μὲ λεπτότατον μεταξωτὸν ὕφασμα, καὶ ἐντὸς ταύτης ἐν πτερόν ἀπὸ τὴν οὐρὰν ψιττακοῦ, τὸ ἑποῖον ἐκείνος ἐδείκνυνεν ὡς πτερόν τοῦ ἀρχαγγέλου, πείθων ἄνευ δυσκολίας τοὺς ἀκρατάς, οἱ ὅποιοι οὔτε ἀρχαγγέλου οὔτε ψιττακοῦ πτερόν εἶχον ἰδῆ ποτέ, οὐδὲ εἶχον ἀκούσῃ μάλιστα οἱ πλείστοι νὰ γίνεταί ποτε λόγος περὶ τοιούτων πραγμάτων. Οἱ δύο σύντροφοι λαβόντες τὸ πτερόν, ὅπως μὴ ἀφήσωσι κενὴν τὴν θήκην τὴν ἐγέμισαν μὲ ἄνθρακα.

Σ. Τ. Δ.

Ο ΠΑΤΕΡ ΚΡΕΜΥΔΙΟΣ

Μοναχὸς τις τοῦ μοναστικοῦ τάγματος τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου, ὀνόματι πᾶτερ Κρεμύδιος, εἶχε συνήθειαν νὰ μεταβαίνει ἀπᾶς τοῦ ἔτους εἰς χωρίον τι πλησίον τῆς Φλωρεντίας, καλούμενον Κερτάλδο, ὅπως συνάζῃ ἐλέη. Συνέβη λοιπὸν ποτε νὰ υπάγῃ μίαν Κυριακὴν τὴν πρωΐαν εἰς τὴν ἐκ-